

ПРИНЦИПИ ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Маркіян ЩИРБА

Розкрито механізм формування облікової політики підприємства в ринкових умовах господарювання. Сформовано принципи та етапи формування облікової політики підприємства.

The mechanism of enterprise accounting policy forming in the market conditions is considered. The principles and stages of enterprise accounting policy forming are determined.

Одним з найважливіших питань організації системи бухгалтерського обліку на кожному підприємстві є формування облікової політики, як одного з рівнів його нормативно-правового забезпечення. Поява в Україні поняття облікової політики пов'язана з процесами трансформації бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів. Процеси економічної глобалізації, гармонізації і стандартизації обліку, які відбуваються в міжнародному масштабі, та адаптація вітчизняного бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів вимагає удосконалення його нормативно-правового забезпечення як на рівні держави, так і на рівні підприємства. Вивчення стану нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку на рівні підприємства стосовно формування облікової політики свідчить про те, що в Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" і П(С)БО № 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" та П(С)БО № 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах" розкрито лише окремі положення щодо облікової політики, а саме: подано визначення облікової політики; передбачено самостійність визначення облікової політики підприємством; визначено порядок розкриття та внесення змін в облікову політику. Однак у вищевказаних нормативних документах не передбачено

механізму формування облікової політики підприємства. У зв'язку з тим питання формування облікової політики підприємства набувають важливого значення.

Загальні засади формування облікової політики підприємства знайшли відображення у працях провідних зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів: Р. А. Алборова, О. С. Бакаєва, Т. В. Барановської, П. С. Безруких, М. Т. Білухи, М. Ф. Ван Бреди, Ф. Ф. Бутинця, В. Б. Івашкевича, Г. Г. Кірейцева, Л. М. Кіндрацької, М. П. Кондракова, М. В. Кужельного, М. І. Кутера, В. Г. Лінника, Є. А. Мізіковського, С. М. Міщенко, Б. Нідлза, С. О. Николаєвої, В. Ф. Палія, М. С. Пушкара, В. В. Сопка, Л. П. Хабарової, Е. С. Хендріксена, В. Г. Швеця, Л. З. Шнейдмана та ін. Однак такі дослідження не були комплексними і узагальнюючими. Тому питання, пов'язані з теоретичними та практичними засадами формування облікової політики підприємства потребують обґрунтування та розробки відповідних рекомендацій.

Згідно із Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" підприємство самостійно визначає облікову політику, розробляє системи і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності та контролю господарських операцій. При цьому облікова політика підприємства по-

винна базуватися на основних принципах бухгалтерського обліку та фінансової звітності: обачності; повноти висвітлення; автономності; послідовності; безперервності; нарахування та відповідності доходів і витрат; превалювання сутності над формою; історичної (фактичної) собівартості; єдиного грошового вимірника; періодичності [18, 185–186].

При формуванні облікової політики підприємства в першу чергу необхідно враховувати вплив таких факторів, зокрема:

- форма власності (державна, колективна, приватна тощо) та організаційно-правова форма підприємства (державне, приватне, товариство з обмеженою відповідальністю, акціонерне товариство тощо);
- галузева приналежність (промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт, торгівля тощо) та вид діяльності (виробнича, комерційна, фінансова);
- організаційна структура управління та наявність структурних підрозділів (філіалів, представництв) і їх економічні взаємозв'язки;
- виробнича структура підприємства (цехова, безцехова);
- масштаби діяльності підприємства (рівень концентрації і спеціалізації виробництва, обсяги виробництва, чисельність працюючих тощо);
- тип виробництва (одиничне, серійне, масове) і його вид (основне виробництво, допоміжне);
- технологічні особливості процесу виробництва (підприємства переробної промисловості);
- інфраструктура ринку;
- вплив інфляційних (дефляційних) процесів;
- стратегія фінансово-господарського розвитку (цілі та завдання економічного розвитку підприємства; поточні та перспективні плани підприємства; залучення кредитних ресурсів; здійснення інвестиційних програм тощо);

- загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку;
- законодавчі акти та нормативні документи з питань підприємництва, бухгалтерського обліку і оподаткування та перспективи їх зміни;
- система оподаткування (звичайна, спрощена);
- існуюча практика бухгалтерського обліку;
- система ціноутворення (ринкові ціни; трансфертні ціни; планово-розрахункові ціни тощо);
- матеріально-технічна база (наявність технічних засобів реєстрації інформації, комп'ютерної техніки тощо);
- рівень автоматизації виробничих і управлінських процесів;
- організація постачальницько-збутової діяльності підприємства;
- системи та умови заінтересованості виконавців за результатами фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому та його структурних підрозділів;
- структура бухгалтерської служби (фінансова, управлінська (виробнича) бухгалтерія) та розподіл обов'язків між обліковими працівниками;
- рівень кваліфікації управлінського персоналу і працівників бухгалтерської служби (фінансової та управлінської бухгалтерії);
- система інформаційного забезпечення підприємства з економічних та правових питань;
- наявність ефективної системи внутрішнього контролю;
- зовнішні та внутрішні користувачі;
- склад та форми фінансової звітності;
- перелік центрів витрат та центрів відповідальності;
- система внутрішньої звітності та ін.

Разом з тим при побудові облікової політики підприємства необхідно враховувати не тільки вплив факторів, але і принципи її формування. Однак в економічній літературі не має єдиної думки щодо принципів формування облікової політики підприємства. Зокре-

ма, Л. Г. Деващук, В. І. Єрмалаєва, Я. П. Квач, О. В. Рудинська зазначають, що при складанні річного бухгалтерського звіту підприємство повинно дотримуватись таких принципів облікової політики:

- не змінювати протягом року засад облікової політики відображення окремих господарських операцій та оцінки майна і зобов'язань, виходячи з порядку передбаченого законодавством (можна віднести до принципу послідовності бухгалтерського обліку – прим. автора);
- повністю відобразити в обліку за звітний рік усі господарські операції, здійснені у поточному році і результати інвентаризації майна та зобов'язань (можна віднести до принципу повноти висвітлення бухгалтерського обліку – прим. автора);
- правильно відносити доходи і витрати звітного періоду відповідно до рахунків бухгалтерського обліку та нормативних документів (можна віднести до принципу нарахування та відповідності доходів і витрат бухгалтерського обліку – прим. автора);
- розмежовувати в обліку поточні витрати на виробництво (витрати обігу) і капітальні інвестиції;
- забезпечувати тотожність даних аналітичного і синтетичного обліку та залишків на рахунках бухгалтерського обліку [8, 197].

В деяких країнах, зокрема в Росії до принципів формування облікової політики підприємства відносять “допущення” (майнової відокремленості, безперервної діяльності, послідовності застосування облікової політики, часової визначеності факторів господарської діяльності) та “вимоги” (повноти, обачності, пріоритету змісту над формою, несуперечності, раціональності) [30, 714; 7, 105; 17, 31].

Однак З. В. Кір'янова та Є. А. Мізіковський пропонують розрізняти ці два терміни наступним чином: поняття “допущення” передбачає визначені умови, що створюються підприємством при постановці бухгалтерського обліку, які не повинні змінюватися (базовий принцип);

під “вимогами” розуміють неухильне дотримання правил ведення (методології) бухгалтерського обліку (основний принцип) [13, 239; 28, 210]. Погоджуючись з думкою цих вчених вищеперераховані “допущення” і “вимоги” слід відносити до принципів бухгалтерського обліку, а не до принципів формування облікової політики підприємства. Зважаючи на те, що облікова політика є складовою системи бухгалтерського обліку при її формуванні не можуть порушуватись принципи даної системи. Проте, не можна погодитись з ототожненням облікової політики з самим бухгалтерським обліком. Облікова політика є складовою системи бухгалтерського обліку, однак не може змінюватись або ототожнюватись з ним, виконувати його функції [3, 16].

При формуванні облікової політики необхідно не тільки ґрунтуватися на принципах бухгалтерського обліку, але і на специфічних принципах облікової політики. Зокрема, при формуванні облікової політики П. Житний пропонує дотримуватись таких принципів: системності, комплексності, науковості та обґрунтованості, ефективності, плановірності та динамізму, профілактики, безперервності, селекції, сумісності особистих, регіональних і державних інтересів [10, 26–27]; Л. М. Кіндрацька – ефективності, законності, достовірності, раціональності, відносної незмінюваності [12, 9]; О. М. Петрук – ефективності, законності, адекватності, єдності, гласності [19, 312]; І. В. Рузмайкіна – системності, ефективності, актуальності, варіантності, стабільності [24, 34]; П. Сук – законності, адекватності, єдності [27, 3].

Аналіз наведених принципів свідчить про те, що окремі з них, зокрема безперервності, відносної незмінюваності (послідовності – прим. автора) та ін. є принципами бухгалтерського обліку, а такі, як: системності, комплексності, науковості та обґрунтованості, плановірності та динамізму тощо є принципами управління, а не – облікової політики.

На підставі вивчення теоретичних засад та існуючої практики бухгалтерського обліку при формуванні облікової політики, на нашу думку, необхідно дотримуватись таких принципів:

- законності – обрані підприємством методичні прийоми (способи) та процедури ведення бухгалтерського обліку не повинні суперечити чинному законодавству та нормативним документам [27, 3];
- достовірності – облікова політика має забезпечити достовірність формування показників, що характеризують результати діяльності підприємства;
- раціональності – відбір способів ведення бухгалтерського обліку має здійснюватись на підставі зіставлення результативності отриманої інформації та витрат з опрацювання та застосування цих способів у обліковій політиці;
- ефективності – обрані способи ведення обліку спрямовуються на підвищення інформативності керівництва в процесі ведення фінансово-господарської діяльності [12, 9];
- адекватності – облікова політика підприємства повинна відповідати особливостям умов його діяльності;
- єдності – облікова політика має бути єдиною для господарюючого суб'єкта незалежно від кількості його підрозділів, філій або дочірніх підприємств [27, 3];
- суттєвості – є одним з критеріїв необхідності розкриття інформації у фінансових звітах та вибраного того чи іншого способу в примітках до них, відсутність яких у фінансовій звітності і примітках до неї може суттєво вплинути на економічні рішення користувачів;
- професійного судження – є умовою вибору одного з альтернативних варіантів передбачених чинним законодавством або розробки того чи іншого способу облікової політики підприємства.

Сформульовані нами принципи повинні бути покладені в основу рішень щодо змісту і спрямованості положень облікової політики підприємства.

Необхідно відмітити те, що в економічній літературі виділяють декілька видів облікової політики: облікова політика для цілей фінан-

сового обліку; облікова політика для цілей оподаткування та облікова політика для цілей управлінського обліку [16, 491; 23, 24].

Облікова політика для цілей фінансового обліку визначається виходячи з вимог законодавчих актів та нормативних документів стосовно вибору варіантів ведення фінансового обліку на підприємстві та відображення інформації у фінансовій звітності.

Облікова політика для цілей оподаткування повинна включати перелік податків і відповідальних осіб, а також реєстри податкових розрахунків.

Облікова політика для цілей управлінського обліку має передбачати: варіант обліку витрат (з використанням рахунків всіх класів (0–9); з використанням рахунків всіх класів, крім рахунків класу 8 “Витрати за елементами”; з використанням рахунків всіх класів, крім рахунків класу 9 “Витрати діяльності”); систему обліку витрат (повних і неповних витрат (“директ-костинг”); метод обліку витрат і калькулювання собівартості продукції (позамовний, попередільний, нормативний); перелік центрів витрат та центрів відповідальності; перелік об'єктів витрат, об'єктів калькулювання та калькуляційних одиниць; перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції; перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат; база розподілу загальновиробничих витрат (години роботи, заробітна плата; обсяг діяльності; прямі витрати тощо); оцінку залишків незавершеного виробництва (за плановою (нормативною) виробничою собівартістю; за плановими прямими витратами; за собівартістю сировини, матеріалів і напівфабрикатів); варіант зведеного обліку витрат виробництва (напівфабрикатний, безнапівфабрикатний); оцінку готової продукції (за плановою (нормативною) виробничою собівартістю; за фактичною виробничою собівартістю); метод обліку доходів (доходи визнаються на підставі принципу нарахування і відповідності та відображаються в бухгалтерському обліку й звітності тих періодів до яких вони відносяться); робочий план рахунків витрат, доходів і фінансових результатів; пере-

лік планів і бюджетів; порядок формування та перелік цін; перелік реєстрів управлінського обліку; склад та форми внутрішньої звітності, періодичність їх заповнення і подання відповідальними особами тощо. Застосування в практичній діяльності вищеперерахованих об'єктів та елементів облікової політики в системі управлінського обліку дасть можливість здійснювати обґрунтовану оцінку діяльності центрів відповідальності та їх вклад в загальні результати роботи підприємства.

Оскільки бухгалтерський облік є інформаційною базою для фінансового, податкового і управлінського обліку, то виходячи з цього облікова політика повинна бути єдиною та враховувати вимоги різних користувачів облікової інформації. За наявності розбіжностей в правилах ведення у вищевказаних підсистемах бухгалтерського обліку, працівникам облікового апарату спільно з керівництвом підприємства необхідно визначитися у відповідному елементі об'єкта облікової політики.

Формування облікової політики підприємства залежить від інтересів різних груп користувачів облікової інформації і є одним з важливих етапів життєдіяльності підприємства в ринкових умовах господарювання, адже від прийнятої облікової політики залежить не тільки фінансовий результат, але і фінансовий стан підприємства. Повне та правдиве подання інформації про фінансові результати і фінансовий стан підприємства у фінансовій звітності в значній мірі залежить від рівня формування та застосування облікової політики, яка б враховувала умови діяльності підприємства, організаційно-технологічні особливості тощо. Необхідність її формування полягає у наданні достовірної та неупередженої інформації про фінансові результати та фінансовий стан підприємства різним користувачам облікової інформації для прийняття ними обґрунтованих управлінських рішень. Від уміло сформованої облікової політики багато в чому залежить ефективність управління фінансово-господарською діяльністю підприємства та стратегія його розвитку на тривалу перспективу.

Від того, яка буде прийнята облікова політика залежить обліковий процес, а, в свою чергу, від облікового процесу та якості звітності залежить обґрунтованість прийнятих управлінських рішень користувачами облікової інформації.

Побудова облікової політики на підприємстві є дуже складним, трудомістким і відповідальним процесом, оскільки вона вимагає виконання складних аналітичних процедур і розробляється не на один рік. Це вимагає від підприємства більш зваженого підходу до формування облікової політики, яка би враховувала особливості його діяльності в ринкових умовах господарювання.

Всі норми діючого законодавства з питань нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку можна поділити на дві групи: одноваріантні і багатоваріантні. В одноваріантних нормах передбачено однозначний єдиний порядок відображення в обліку господарських фактів, який є обов'язковим для всіх підприємств. В такому випадку у бухгалтера підприємства не має можливості вибору і він повинен діяти тільки згідно з єдиним, встановленим законодавчими актами та нормативними документами, варіантом. Існують випадки, коли законодавчі акти та нормативні документи містять декілька варіантів відображення в обліку тих чи інших господарських фактів (багатоваріантні норми). При відображенні конкретних господарських фактів бухгалтер може вибрати і використати який-небудь із передбачених законодавством варіантів [4, 78; 25, 9; 1, 173; 22, 29]. Тому при формуванні облікової політики з урахуванням конкретного об'єкта бухгалтерського обліку підприємство здійснює вибір одного варіанта з декількох, передбачених законодавчими актами та нормативними документами, що входять в систему нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку в Україні з врахуванням особливостей його діяльності. Облікова політика має відображати тільки ті положення бухгалтерського обліку, які мають декілька дозволених чинним законодавством та нормативними документами варіантів застосування. Одноваріантні вимоги за-

конодавчих актів та нормативних документів, що застосовуються в бухгалтерському обліку, не повинні відображатися в обліковій політиці підприємства. В деяких випадках законодавчі акти та нормативні документи взагалі не містять конкретних рекомендацій стосовно правил ведення обліку конкретного об'єкта або господарських фактів. Якщо нормативно-правова система регулювання бухгалтерського обліку в Україні не встановлює варіанти ведення бухгалтерського обліку за конкретним об'єктом, то при формуванні облікової політики підприємство самостійно розробляє відповідний варіант, виходячи з принципів бухгалтерського обліку та вимог чинного законодавства і нормативних документів. В даній ситуації можливе застосування трьох варіантів визначення облікової політики:

- за аналогією з подібними операціями;
- виходячи із загальних визначень і критеріїв;
- на основі загальноновизнаної практики.

В першому випадку мова йде про орієнтацію на вимоги, прийняті для обліку подібних операцій, і загальні принципи системи бухгалтерського обліку. При цьому розглядаються правила, які безпосередньо не регулюють конкретне питання. Подібність операцій встановлюється на основі професійного судження.

В другому випадку джерелом облікової політики підприємства з неврегульованих питань є загальні визначення і критерії визнання, що описані в бухгалтерському законодавстві.

Третій запропонований варіант орієнтує на загальноновизнану практику у вирішенні конкретних питань, однак він припустимий лише у тому випадку, і в тій ситуації, в яких галузева практика не суперечить духу та логіці нормативних актів з бухгалтерського обліку [6, 75].

Всі вибрані та розроблені варіанти обліку є обов'язковими для застосування усіма структурними підрозділами підприємства, включаючи відокремлені на окремий баланс, незалежно від місця їх розташування. Тобто, всі господарські факти у структурних підрозділах підприємства повинні відображатися за єдиною прийнятою методологією. В іншому

випадку сформована структурними підрозділами підприємства облікова інформація за різними підходами до побудови облікової політики буде непорівняльною. Таким чином, при виборі варіанту у кожному конкретному питанні ведення й організації бухгалтерського обліку на підприємстві має використовуватися єдиний підхід.

Ступінь свободи конкретного підприємства у формуванні облікової політики законодавчо обмежений державною регламентацією бухгалтерського обліку, яка представлена переліком методик та облікових процедур, серед яких, однак, допускаються альтернативні варіанти. Вона визначається можливістю вибору конкретних способів оцінки, калькуляції, складу бухгалтерських рахунків тощо. Отже, облікова політика підприємства для цілей фінансового обліку цілковито залежить від облікової політики держави [15, 474; 20, 141], тоді як облікова політика для цілей управлінського обліку залежить від організаційно-технологічних особливостей його діяльності та потреб управління.

В обох випадках процес формування облікової політики передбачає сукупність дій, щодо:

- встановлення переліку об'єктів облікової політики залежно від ряду факторів;
- вибору за кожним об'єктом облікової політики його елементів [5, 48].

На практиці формування облікової політики підприємства здійснюється поетапно. Однак в економічній літературі до сьогодні не має єдиної думки щодо кількості етапів формування облікової політики. Зокрема, одні автори виділяють три етапи формування облікової політики, а саме: формування, розкриття і внесення змін в облікову політику [2, 11]; або підготовчий, проміжний (робочий) і заключний [21, 85]; чи дослідний, розрахунковий і затверджуючий [26, 10]; інші – чотири і більше етапів виконання робіт з формування облікової політики підприємства [6, 76; 9, 7; 14, 47; 29, 226; 31, 7].

Аналіз вищенаведених підходів свідчить про те, що вони не в повній мірі розкривають зміст формування облікової політики підпри-

емства. В деяких з них упущені дуже важливі обліково-аналітичні процедури, а саме: постановка мети та визначення завдань облікової політики; вибір суб'єкта формування облікової політики; розробка елементів (варіантів обліку) за об'єктами облікової політики, стосовно яких відсутня законодавча регламентація; дослідження впливу варіантів облікової політики на показники фінансово-господарської діяльності підприємства; порядок розкриття та внесення змін до облікової політики тощо.

Підсумовуючи вищевикладене, приходимо до таких узагальнень та висновків.

1. Виходячи з методичних підходів науковців і фахівців-практиків процес формування облікової політики, на нашу думку, повинен включати такі етапи (рис. 1).

Наведений нами в такій послідовності перелік етапів дає можливість більш глибоко зрозуміти суть та зміст облікової політики, а також здійснити чітке розмежування цілей і завдань при її розробці. Під час формування облікової

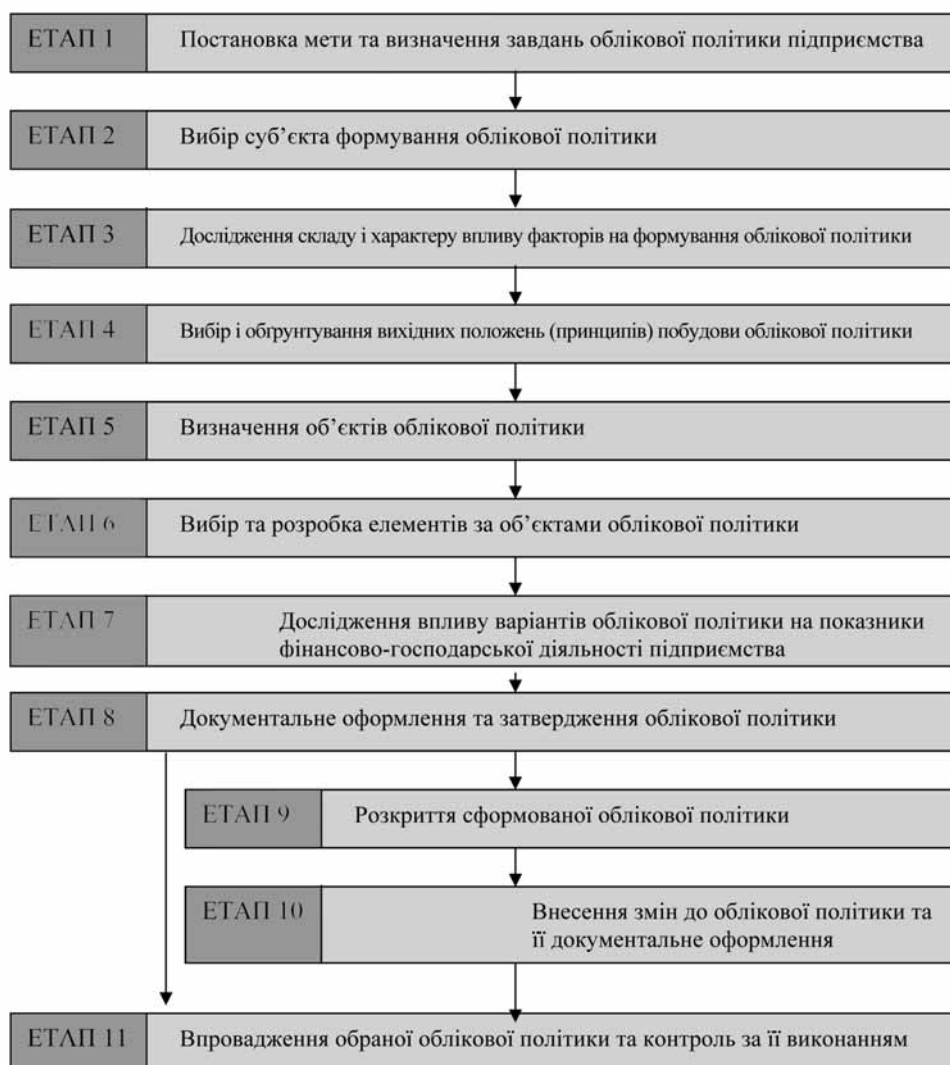

Рис. 1. Етапи формування облікової політики підприємства

політики дотримання такої послідовності етапів є надзвичайно необхідним, при чому кожен попередній етап забезпечує здійснення наступного.

2. Розроблена на підприємстві облікова політика з врахуванням вищенаведених нами факторів, принципів та дотриманням послідовності етапів її формування дасть можливість:

- упорядкувати систему бухгалтерського обліку на підприємстві;
- зменшити трудомісткість облікової роботи;
- усунути розбіжності у нормативних документах з питань бухгалтерського обліку, оподаткування тощо;
- здійснювати ефективне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства та своєчасно формувати стратегію його розвитку на майбутнє.

Література

1. Анищенко А. В. *Учетная политика для целей бухгалтерского учета и налогообложения на 2007 год.* – М.: ООО ИИА “Налог Инфо”, ООО “Статус-Кво97”, 2007. – 220 с.

2. Балакирева Н. М., Гуцина И. Э. *Учетная политика: Практическое руководство.* – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2004. – 344 с.

3. Барановська Т. В. *Принципи формування облікової політики // Міжнародний збірник наукових праць.* – 2005. – Випуск 2. – С. 14–24.

4. Быков В. А., Бычкова С. М., Плятов М. Л., Семенова М. В., Соколов Я. В. *Бухгалтерский учет для руководителя.* – М.: “Проспект”, 2000. – 288 с.

5. Бутинець Ф. Ф., Войналович О. П., Томашевська І. П. *Організація бухгалтерського обліку: Підручник для студентів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” вищих навчальних закладів / За редакцією д.е.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Ф. Ф. Бутинця.* – 4-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2005. – 528 с.

6. *Бухгалтерский учет: Учебник / А. С. Бакаев, П. С. Безруких, Н. Д. Врублевский и др.; под ред. П. С. Безруких.* – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Бухгалтерский учет, 2004. – 736 с.

7. Волков Д. Л. *Финансовый учет: теория, практика, отчетность организации: Учеб. пособие.*

– СПб.: Издат. дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. – 640 с.

8. Девацук Л. Г., Єрмалаєва В. І., Квач Є. П., Рудинська О. В. *Теоретичні основи та практика бухгалтерського обліку. Частина І. Навч. посіб.* – Х.: ТОВ “Одісей”, 2001. – 495 с.

9. Житний П. *Організаційно-методологічні засади формування облікової політики підприємства // Бухгалтерський облік і аудит.* – 2006. – № 3. – С. 3–10.

10. Житний П. *Принципи формування облікової політики // Бухгалтерський облік і аудит.* – 2005. – № 4. – С. 25–28.

11. Кашаев А. Н., Островский О. М. *О принципах бухгалтерского учета // Бухгалтерский учет.* – 1996. – № 11. – С. 58–63.

12. Кіндрацька Л. М. *Система бухгалтерського обліку в комерційних банках: методологія та практика: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.06.04 / Київський національний економічний університет.* – К., 2002. – 32 с.

13. Кирьянова З. В. *Теория бухгалтерского учета: Учебник.* – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 256 с.

14. Колос І. *Формування раціональної облікової політики підприємства // Вісник податкової служби України.* – 2002. – № 47. – С. 47–54.

15. Куттер М. И. *Теория и принципы бухгалтерского учета: Учеб. пос.* – М.: Финансы и статистика, Экспертное бюро, 2000. – 544 с.

16. Лень В. С., Гливенко В. В. *Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: Навч. посіб.* – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 576 с.

17. Медведев М. Ю. *Учетная политика: бухгалтерская и налоговая.* – 4-е изд., стереотип. – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2005. – 328 с.

18. Пархоменко В. М., Баранцев П. П. *Реформування бухгалтерського обліку в Україні: Положення (стандарту), плани рахунків, реєстри бухгалтерського обліку. 400 типових кореспонденцій. Відповіді на запитання. Коментарі. Ч. 4.* – Луганськ, 2004. – 640 с.

19. Петрук О. М. *Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку: Монографія.* – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 420 с.

20. Петрук О. М., Барановська Т. В. *Облікова політика підприємства в системі регулювання*

бухгалтерським обліком // Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 3. – 2005. – С. 133–153.

21. Правдюк Н. Л. Формування облікової політики в управлінні сільськогосподарськими підприємствами // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 79–85.

22. Пятков М. Л. Правовые основы бухгалтерского учета: практическое руководство / М. Л. Пятков. – Эксмо, 2006. – 224 с.

23. Рыбакова О. В. Бухгалтерский управленческий учет и управленческое планирование. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 464 с.

24. Рузмайкіна І. В. Формування облікової політики підприємства: принципи, проблемні питання, критерії оцінки варіантів // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 8 (51). – С. 32–38.

25. Соснаускене О. И. Формирование учетной политики организации. – М.: Издательство Альфа-Пресс, 2005. – 172 с.

26. Стеців І. І. Організація облікового процесу в умовах реформування системи бухгалтерського обліку України (на прикладі малих підприємств): Автореф. дис. кандидата екон. наук: 08.06.04 / Львівська комерційна академія. – Львів, 2002. – 19 с.

27. Сук П. Облікова політика підприємства // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2005. – № 1 (130). – С. 2–4.

28. Теория бухгалтерского учета: Учебник / Под ред. Е. А. Мизиковского. – М.: Юристъ, 2002. – 400 с.

29. Уткин Э. А. Финансовый менеджмент. Учебник для вузов. – М.: Издательство “Зерцало”, 1998. – 272 с.

30. Финансовый учет: Учебник / Под ред. проф. В. Г. Гетьмана. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 784 с.

31. Шнейдман З. Л. Учетная политика: формирование и реализация // Бухгалтерский учет. – 1995. – № 9. – С. 3–11.